

IZCILIE PANTIŅI

सुभाषितानि। *subhāṢitāni*¹

♪ 1) Krauklis ir melns, dzeguze arī. Kāda tiem atšķirība?
Kad pienāk pavasaris, tad dzirdi, kur krauklis, kur dzeguze dzied.

काकः कृष्णः पिकः कृष्णः कोभेदो पिककाकयोः।

kākah krṢNah pikah krṢNaha ko-bhedo pika-kāka-joho

(burt. krauklis melns dzeguze melna kāda atšķirība dzeguze-krauklis-starp)

वसन्तसमये प्राप्ते काकः काकः पिकः पिकः॥

vasanta-samaje prapte kākah kākah pikah pikaha

(burt. pavasara-laikā pienācis krauklis krauklis dzeguze dzeguze)

♪ 2) Gulbis ir balts, stārķis arī. Kāda tiem atšķirība?
Pienu no ūdens skaidri izšķir gulbis, bet stārķis nē.

हंसः श्वेतः बकः श्वेतः कोभेदो बकहंसयोः।

hamsa šveta baka švetaha ko-bhedo baka-hamsa-joho

(burt. gulbis balts stārķis balts kāda atšķirība stārķis-gulbis-starp)

नीरक्षीरविवेके तु हंसो हंसो बको बकः॥

nīra-kṢīra-viveke tu hamso hamso bako bakaha

(burt. ūdens-piens-izšķirt bet gulbis gulbis stārķis stārķis)

♪ 3) Samsāras rūgtam kokam – divi augļi kā amrita saldme:
Labu teicienu rāsas bauda un labu cilvēku sabiedrība.

संसारकटुवृक्षस्य द्वे फले ह्यमृतोपमे।

samsāra-kaTu-vrkṢasja dve phale hj-amrto-pame

(burt. samsāras-rūgtajam-kokam divi augļi kā-amrita-nektārs)

सुभाषितरसास्वादः संगतिः सुजनैः सह॥

subhāṢita-rasā-svādah samgatih sudžanaih saha

(burt. labu teicienu-esences-bauda sabiedrība labiem-draugiem ar)

♪ 4) Tik dāsns skopulis nav bijis un nebūs neviens,
Kas atdāvina naudu citiem, pats tai nepieskaroties.²

कृपणेन समो दाता न भूतो न भविष्यति।

krpaNena samo dātā na bhūto na bhaviṢjati

(burt. skopulis tāds devība ne ir ne būs)

अस्पृशन्नेव वित्तानि यःपरेभ्यः प्रयच्छति॥

asprṢann-eva vittāni jah-parebhyah prajaččhati

(burt. nepieskaroties-pat naudu jebkuram-citam atdod)

¹ Lielos burtus Ṣ, T, D un N izrunā kā retrofleksus, mēles galiņu turot pie augslējām.

² Dzīvē viņš tikai uzkrāj, pats neizmantojot un citiem neziedojo, bet pēc nāves visu viņa naudu tik un tā iegūst citi.

♪ 5) Retie novērtē citu tikumus, retie spēj mīlēt nabagus,
Retie strādā citu labā un noskumst dēļ citu bēdām.

विरला जानन्ति गुणान् विरलाः कुर्वन्ति निर्धने स्नेहम्।

viralā džānanti guNān viralāh kurvanti nir-dhane sneham

(burt. retie zina tikumus retie dara bez-naudīgajos iemīlēšanos)

विरला परकार्यरताः परदुःखेनापि दुःखिता विरलाः ॥

viralā para-kārya-ratāh para-dukhhenā-pi dukhkitā viralāha

(burt. retie citiem-darbu-velta citu ciešanām arī cieš līdzī retie)

♪ 6) Bez kājām un tālu ceļo; daiļrunīgs un nav zinātnieks.
Bez mutes un runā tieši. Kas to uzminēs, tas būs gudrais.

अपदो दूरगामी च साक्षरो न च पण्डितः।

apado dūragāmī ča sākšaro na ča paNDitaha

(burt. bez-kājām tālu-iet un daiļrunīgs ne un zinātnieks)

अमुखः स्फुटवक्ता च यो जानाति सः पण्डितः ॥

amukhah spuTavaktā ča jo džānāti sah paNDitaha

(burt. bez-mutes tieša-runā un kas zina viņš zinātnieks)

♪ 7) Tikumīgi ļaudis noliecas kā koki, nesdami augļus;
Bet sausi koki un muļķi cieņā nenoliecas nekad.

नमन्ति फलिनो वृक्षाः नमन्ति गुणिनो जनाः।

namanti phalino vRkšah namati guNino džanāha

(burt. klanās nesoši-augļus koki klanās tikumīgi cilvēki)

शुष्कवृक्षश्च मूर्खाश्च न नमन्ति कदाचन ॥

šuškvRkšašča mūrkašča na namanti kadāčana

(burt. sausi-koki un muļķi un ne klanās nekad)

♪ 8) Vai palma patiesi ir koks un moskīts arī ir putns,
Vai jāntārpiņš nes gaismu? Tad kā, mēs neesam dzejnieki?

एरण्डोऽपि तरुस्तावत् मशकोऽपि विहङ्गमः।

ēraNDohpi tarustāvat mašakohpi vihangamaha

(burt. palma-arī koks-patiesi kā moskīts-arī putns)

खद्योतोऽपि किल ज्योतिः वयं न कवयः कथम् ॥

khadjotohpi kila džjotihi vajam na kavajah katham

(burt. jāntārpiņš vai? gaisma mēs ne dzejnieki kā?)

9) Rokas izpušķo devība, kaklu – patiesība,
Auskari ir zinības. Kādas gan rotas vēl vajag?

हस्तस्य भूषणं दानं सत्यं कण्ठस्य भूषम्।

hastasja bhūšaNam dānam satjam kaNThasja bhūšam

(burt. rokas pušķojums dāsnums patiesība kakla pušķojums)

श्रोत्रस्य भूषणं शास्त्रं भूषणैः किं प्रयोजनम् ॥

šrotrasja bhūšaNam šāstram bhūšanaih kim prajodžanam

(burt. ausu pušķojums zinības pušķojumi kādi vajadzīgi)

**10) Kur slinķim rast zināšanas, kur nezinošam gūt naudu,
Kur nabagam rast draugus un nedraudzīgajam – laimi?**

अलसस्य कुतो विद्या अविद्यस्य कुतो धनम्।

alajasja kuto vidjā avidjasja kuto dhanam

(burt. nestrādīgais kur zināšanas nezinošais kur bagātība)

अधनस्य कुतो मित्रं अमित्रस्य कुतो सुखम्॥

adhanasja kuto mitram amitrasja kuto sukham

(burt. nebagātais kur draugs nedraudzīgais kur laime)

**11) Zemie vēlas dārgumus, viduvējie – dārgumus un godu,
Viscēlākie vēlas tikai godu, jo kā dārgums viņiem ir gods.**

अधमा धनमिच्छन्ति धनं मानं च मध्यमाः।

adhamā dhanam-ičchanti dhanam mānam ča madhjamāha

(burt. zemākie bagātību vēlas bagātību godu un viduvējie)

अत्तमा मानमिच्छन्ति मानो हि महतां धनम्॥

attamā mānam-ičchanti māno hi mahatām dhanam

(burt. augstākie godu vēlas gods kā viņiem bagātība)

**12) Viņu spēks ir viņu gudrība, bet kur muļķiem rast spēku?
Mežā pat trusītis uzvar lauvu, kas apdullis varenības dēļ.**

बुद्धिर्यस्य बल तस्य निर्बुद्धेस्तु कुतो बलम्।

buddhirjasja bala tasja nirbuddhes-tu kuto balam

(burt. mežā lauva spēka-reibuma-dēļ truša tiek sakauts)

वने सिंहः मदोन्मतः शशाकेन निपातितः॥

vane simhah madon-mat-tah šašakena nipātītaha

(burt. gudrības spēks viņa negudriem-bet kur spēks)

**13) Kādas domas – tāda runa, kāda runa – tāda rīcība,
Tikumīgais saskaņo sevi domās, runās un darbos.**

यथा चित्तं तथा वाचो यथा वाचस्तथा क्रिया।

jathā čittam tathā vāčo jathā vāčas-tathā krijā

(burt. kāds prāts tāda runa kāda runa-tāda rīcība)

चित्ते वाचि क्रियायां च साधुनामेकरूपता॥

čitte vāči kritājām ča sādhunām-eka-rupatā

(burt. prātā runā darbībās un labais-viens-ķermenis)

**14) Kā visi ūdeņi, kas krīt no debesīm, aizplūst uz jūru,
Tā jebkurš sveiciens dieviem nonāk absolūtajā realitātē.**

आकाशात् पतितं तोयं यथा गच्छति सागरम्।

ākāšāt patitam tojam jathā gaččhati sāgaram

(burt.no-debesīm krītošie ūdeņi kā iet jūra)

सर्वदेवं नमस्कारं केशवं प्रति गच्छति।।

sarva-devam namaskāram kešavam prati gaččhati

(burt.viss-dievs sveiciens Krišna pretī iet)

**15) Astoņpadsmiņi purānu tekstos Vjāsa izcēla divas frāzes:
Labu darot – gūsi svētību, bet kaitējot – mantosi grēku.**

अष्टादशपुराणेषु व्यासस्य वचनद्वयम्।

aŠtādaša-purāNeŠu vjāsasja vačana-dvajam

(burt. 18-purānās Vjāsas teicieni-divi)

परोपकारः पुण्याय पापाय परपीडनम्॥

paro-pakāraha puNjāja pāpāja para-pīDanam

(burt. pārējiem-darīt svētība noziegums pārējiem-kaitēt)

**16) Šis pieder man, bet tas – tev, tā skaita šaurpierīši,
Bet tiem, kam plašs prāts, pasaule ir viena ģimene.**

अयं निजः परो वेत्ति, गणना लघुचेतसाम्।

ajam nidžaha paro vetti gaNanā laghu-četasām

(burt. šis mans tas citi rēķināt šaurs-prāts)

उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम्॥

udāra-čaritānām tu vasudha-iva kuTumbakam

(burt. plašs-prāts bet pasaule-pats ģimene)

**17) Gudrajam laiks paiet dzejojot, rakstot, jokojot;
Bet muļķim – apreibinoties, gulot vai ķildojoties.**

काव्यशास्त्रविनोदेन कालो गच्छति धीमताम्।

kāvja-šāstra-vinodena kālo gaččhati dhīmatām

(burt. dzeja-raksti-joki laiks iet gudrais)

व्यसनेन तु मूर्खाणां निद्रया कलहेन वा॥

vjasanena tu mūrkhāNām nidrajā kalahena vā

(burt. reibums bet muļķis gulēt strīdēties vai)

**18) Zvēri paši par sevi neiesoļo guļoša lauvas mutē.
Tāpat arī darbi nepiepildās domās, bet gan rīkojoties.**

उद्यमेन हि सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः।

udjamena hi sidhjanti kārjāNi na mano-rathaihi

(burt. centīgi kā piepildīties darbi nē domu-vēlmes)

न हि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः॥

na hi suptasja simhasja pravišanti mukhe mrgāha

(burt. nē kā guļoša lauvas ieiet mutē zvēri)

**♪ 19) Taisnība uzvar, ne netaisnība; patiesība uzvar, ne meli;
Piedošana uzvar, ne dusmas; dievišķais uzvar, ne miesas kāres.**

धर्मो जयति नाधर्मः सत्यं जयति नानृतम्।

dharmo džajati na-adharmaha satjam džajati na-anRtam

(burt. taisnība uzvar ne-netaisnība patiesība uzvar ne-meli)

क्षमा जयति न क्रोधो देवो जयति नासुरः॥

kšamā džajati na krodho devo džajati na-asuraha

(burt. piedošana uzvar ne dusmas dievs uzvar ne-dēmons)

♪ 20) Vasudevas dēlam, Dievam, kas nonāvēja ļauno Kamsu un Čānūru;
Devakī vislielākajai laimei – Krišnam es klanos, Visuma Skolotājam.

वसुदेवसुतं देवं कंसचाणूरमर्दनम्।

vasudeva-sutam devam kamsa-čānūra-mardanam

(burt. Vasudevas-dēlam dievam Kamsas-Čānūras-nonāvētājam)

देवकीपरमानन्दं कृष्णं वन्दे जगद्गुरुम्॥

devakī-parama-anandam kRṢṢNam vande džagad-gurum

(burt. Devakī-vislielākajam-priekam Krišnam klanos visuma-guru)

♪ 21) Ļaunajo gudrība ir strīdiem, manta – lepnībai,
Ļauno spēks ir, lai kaitētu citiem.

विद्या विवादाय धनं मदाय

vidjā vivādāja dhanam madāja

(burt. gudrība strīdiem manta lepnībai)

खलस्य शक्तिः परपीडनाय।

khalasja šaktiḥ para-pīDanāja

(burt. ļauno spēks citu-kaitēšanai)

**Bet labajiem viss ir tieši pretēji: gudrība – izziņai,
Manta – dāvanām, spēks – citu aizsardzībai.**

साधोस्तु सर्वं विपरीतमेतत्

sādhos-tu sarvam viparītam-etat

(burt. labajo-bet viss pretēji-tas)

ज्ञानाय दानाय च रक्षणाय॥

dḡānāja dānāja ča rakṢaNāja

(burt. izziņai devībai un aizsardzībai)

♪ 22) Grāmata saka: nedod mani muļķa rokās,
Sargā no eļļas, ūdens un slikta iesējuma!

तैलाद्रक्षेत् जलाद्रक्षेत् रक्षेत् शिथिलबन्धनात्।

tailād-rakṢet džalād-rakṢet rakṢet šithila-bandhanāt

(burt. no-eļļas-sargā no-ūdens-sargā sargā no-valīga-iesējuma)

मूर्खहस्ते न दातव्यम् एवं वदति पुस्तकम्॥

mūrkha-haste na dātavjam evam vadati pustakam

(burt. muļķa-rokā ne dodama šādi saka grāmata)

♪ 23) Cilvēka rota – skaists izskats, izskata rota – tikumība,
Tikumu rotājums – izpratne, izpratnes rotājums – piedošana.

नरस्याभरणं रूपं रूपस्याभरणं गुणः।

narasja-abharaNam rūpam rūpasja-abharaNam guNaha

(burt. cilvēka-rotājums forma formas-rotājums tikumi)

गुणस्याभरणं ज्ञानं ज्ञानस्याभरणं क्षमा॥

gunasja-abharaNam dḡānam dḡānasja-abharaNam kṢamā

(burt. tikumu-rotājums izpratne izpratnes-rotājums piedošana)

♪ 24) **Draugu pārbauda nelaimē, kareivi - cīņas laukā,
Kalpu pārbauda pieticībā, bet dāsumu - bada laikā.**

व्यसने मित्रपरीक्षा शूरपरीक्षा रणङ्गणे भवति।

vjasane mitra-parīkṣā śūra-parīkṣā raNangaNe bhavati

(burt. nelaime drauga-pārbaude drošsirža-pārbaude cīņas-laukā ir)

विनये भृत्यपरीक्षा दानपरीक्षा च दुर्भिक्षे ॥

vinaje bhRtja-parīkṣā dāna-parīkṣā ča durbhikṣe

(burt. pieticībā kalpa-pārbaude devības-pārbaude un sausumā)

♪ 25) **Es paklanos Tev, visu pirmā dieve; Tu, gaismas devēja, svētī jel mani!
Es paklanos Tev, Tu dāvā mums dienu; Lai slava Tev, rītausmas radītāja!**

आदिदेव नमस्तुभ्यं प्रसीद मम भास्कर।

ādi-deva namas-tubhjam prasīda mama bhās-kara

(burt. pirmdiev, paklanos-Tev svētī mani gaismas-darītāj)

दिवाकर नमस्तुभ्यं प्रभाकर नमोस्तुते ॥

divā-kara namas-tubhjam prabhā-kara namo-stu-te

(burt. dienas-darītāj, paklanos-Tev rītausmas-darītāj, lai slava Tev!)

♪ 26) **Rāma ir dārgakmens visu karaļu vidū, viņš vienmēr uzvar.
Rāmam, Ramešas vīram, kurš nogalēja naktī klejojošo dēmonu baru, es paklanos.**

रामो राजमणिः सदा विजयते रामं रमेशं भजे

rāmo rādža-maNihi sadā vidžjate rāmam ramešam bhadže

रामेणाभिहता निशाचरचमू रामाय तस्मै नमः।

rāmeNa-abhihatā nišā-čara-čamū rāmāja tasmai namaha

Nav nekā augstāka par Rāmu, es esmu Rāmas kalps.

Ak, Rāma, pacel mani, lai mans prāts vienmēr ir ar Tevi!

रामान्नास्ति परायणं परतरं रामस्य दासोऽस्म्यहम्

rāmān-na-asti parājaNam parataram rāmasja dāso-smi-aham

रामे चित्तलयः सदा भवतु मे भो राम मामुद्धर ॥

rāme čittalajaha sadā bhavatu me bho rāma mām-uddhara

(no „Pañčatantras”, „Mahābhāratas”,
Kālidāsas, valdnieka Bartruari u.c. darbiem)